

1998. július 14. – Egy év után semleges kémhatást mutat a hongkongi lakmusz

Ömlik az eső, ernyők alá szorul a bábész tömeg. Nem derül ki, hogy örülnek vagy sírnak az emberek. Kenyér van, most itt az évszázad cirkusza. Mit évszázad - a kínai sárkány szívébe visszatérni csak egyszer lehet az életben. Talán a történelemben is.

Felszabadítás vagy megszállás?

Kína ötezer éves történelméből háromezer eltelt, amikor Krisztus születése után 100 körül a konfucianizmus már államvallás és filozófia Kínában. Bevezetik az állami hivatalnokok vizsgáztatását, elfoglalják Koreát, terjed a buddhizmus és föltalálják a papírgyártást. 1232-ben már puskaport gyártanak. Gazdasági virágzás és mongol támadások váltogatják egymást a kínai történelemben. Felkelések és éhséglázadások. Az európaiak -jelesül a britek - az ópiumháborút „hozzák”. 1912-ben a kiskorú Mandzsu császárral szemben kikiáltják a köztársaságot. Betiltják a nők lábának megnyomorítását, ami a kínai férfiak szemében a gyengébbik nem szexepiljének legfőbb jele. Háborúk Japánnal Mandzsúriáért, konfliktus a szovjet állammal a vasút miatt. Területi és ideológiai megosztottság. A Csang Kai-sek-féle Kuomintang, Antikomintern paktum és Maóék hosszú menetelése. Éhezés és túlnépesedés. Fegyverkezés és az írástudatlanság fölszámolása. Kulturális forradalom és négyek bandája. Büntetik az egynél több gyermekes családokat, hivatalnokok ellenőrzik a fogamzásgátló használatát. A hongkongiak félnek a kötelező egykerendszertől.

Hongkong címerében egy sárkány ijesztgeti a szemlélőt. Ez régi kínai jelkép, ma már a kínai ünnepek háziasított figurája. Az átadási ceremónián Bach orgonamuzsikája fokozza a drámai hangulatot. Hozzák a katonák a kínai csillagos zászlót, a britek Union Jackje méltósággal ereszkedik le - emlékezhetünk az egy évvel ezelőtt történetekre. Az angol korona utolsó gyémántja elveszett. (Az 1898-as szerződés kínai példányát egyébként a tajpeji külügyminisztérium levéltárában őrzik.) Charles könnyezik. 99 év után megszűnt a brit fennhatóság. Hátrahagyva a meg vesztegethetetlen és hatékony közigazgatást. Közben pedig a sencseni határállomáson kínai katonákkal megrakott jobbkormányos teherautók és buszok jönnek végeláthatatlan sorokban. A fehér egyenruhás katonák vigyázzülésben szobormerevek. Arra gondolnak, hogy ők a felszabadítók? A Viktória-öbölben méltósággal ringatózik a Britannia, a hófehér királyi jacht, amelyen távozik a herceg és Patten, az utolsó brit kormányzó. Hétfőn éjfélkor Kína letörölte az évszázados szennyet - írta egy kínai lap. A bennszülött kínaiak talán nem örülnek a hatalomváltásnak, de legalábbis ambivalensek. Lehet, hogy arra gondolnak, szép színei vannak a brit zászlónak, de mégis csak gyarmat volt Hongkong. A közvéleménykutatások szerint az üzletemberek bizakodóak. Az angolok ugyan azt ígérik, hogy ellenőrzik a demokrácia érvényesülését, a kínaiak sokat tanultak tőlük, de mégis jobb lesz az ötezer éves kínai kultúra. Fölszabadult vagy megszállt tartomány Hongkong? Nem könnyű eldönteni. Amikor Orbán Viktor részt vett a visszatérési ünnepségeken, azt nyilatkozta, hogy Hongkong lakmuszpapír lesz a kínai szándékok megismeréséhez. A gazdaság is kitűnő jelzőműszer, s ez azt mutatta az egyesülés előtt, hogy nincs baj: a bevásárlóközpontok soha nem látott mértékben bővültek, a bankok betétállománya nőtt.

Sürgős címercserék

Az átadási ünnepségek színhelye, a kongresszusi központ monumentális épület a Viktória-öböl

partján. Ott jártunkkor éppen egy kommunikációs kiállításnak adott helyet. A hongkongi iskolások ezrével álltak sorba a bebocsáttatásra várva. Ekkora tudásvágy láttán nem kell féltetni a tartomány jövőjét. A 70 éves Wu Cheng Chung hongkongi bíboros 1989. júliusában nyílt levélben fordult a világhoz a Tienanmen téri véres események után. A főpap 23 éve pásztorolja a 350 ezer fős katolikus közösséget. A visszatérés előtt azt kérte, imádkozzanak értük. Kínában 1957 óta csak a rendszerhű Hazafias Egyház működhet. Az illegális keresztény egyháznak ennek ellenére több millió híve van. Az egyik legnagyobb hongkongi keresztény temető nem messze található vendéglátóink házától, egy elegáns villanegyedben. Itt egy sírhely csaknem annyiba kerül, mint egy telek. Gondozott, de virágtalan sírkert. Más kultúra.

A Viktória-csúcsához vivő fogaskerekű alsó végállomásától nem messze található a hongkongi kormányhivatal. A jellegtelen szürke épület homlokzatán már kicserélték a címet. Megörökítem a népköztársaság felségjelét, amikor hozzám lép egy fiatalember, és kérdi, honnan jöttem. Á, ott kommunizmus van - mondja kajánul. - Itt is azt akarnak csinálni, de nem velem - teszi hozzá később, amikor tisztáztuk, hogy Magyarországon már nincs. Ömlik belőle a panasz: betiltották a tüntetéseket, a legerősebb helyi politikai szervezetet, a Demokratikus Pártot kizszorították a parlamentből. A fiatal mérnök az ottani telekommunikációs cégnél dolgozik, de már szervezi a kivándorlását Amerikába. Sikerülni fog, rokonokhoz megy. Egyébként is, itt lassan már nem lehet élni, nincs egy talpalatnyi föld, csak iszonyú toronyházak pici lakásokkal. Ő meg kertes házban szeretne lakni. Emlékezetesek a híradóképek a kordonok és a rendőrök között angol útlevelekre várók hosszan kígyózó soráról. Ő kivárt, nem akarta elhinni a rémhíreket. De rádöbrent, mondja, Hongkongban megkötötték a történelem kerekét.

Lejjebb ereszkedve a domboldalon beérünk a felhőkarcolók, banképületek, bevásárlóközpontok sűrűjébe. Az árkádok alól és a közrefogott terek, parkok felől fülsiketítő csivitelés hallatszik. Közelebb érve feltárul a rejtély: Fülöp-szigeteki háztartási alkalmazottak ezrei tartják szokásos hétvégi kimenőjüket, találkozzójukat rokonaikkal, ismerőseikkel. Igazi világvárosi piknik: földre terített abroszokon étel-ital, terefere, nevetgélés. Több tízezer filippínó lány és asszony dolgozik Hongkongban.

Lassú magyar ébredés

A magyar gazdasági élet szereplői egyelőre passzívak, csupán a volt pénzügyminiszter járt szorgalmasan Pekingbe és Hongkongba előadást tartani. A Malév szeptemberben indítja pekingi járatát, aláírták a megállapodást a hongkongi főkonzulátusunkról, és rt. alakult a kereskedelem fejlesztésére. Lehet, hogy a nagy távolságon kívül egyfajta pszichológiai gát, a nyelvi kommunikációs szakadék okozta szorongás miatt kicsi az érdeklődés. Őket bezzeg mindez nem zavarja, hanem megtanulnak magyarul. És egy emberként ünneplik Hongkong visszatérését. Annak ellenére, hogy a hatvantagú törvényhozás csaknem felét szélnek eresztik, korlátozzák a gyülekezést, az egyesülési jogokat és a véleménynyilvánítást. Mindez jelzi, mi várható: az emberi jogok gyarmati korlátozása - mondta akkor Martin Li, a demokraták vezetője. Rosszak az emlékeik. 1989-ben a Tienanmen téri vérengzést követően egymillió ember tiltakozott a városállamban. 130 fiatal mentettek ki a megtorlás után Kínából. 10 milliónyi hongkongi dollárjukba került. Egy Amerikába menekült lány pedig létrehozta a Párbeszéd Alapítványt. Csao Ce-jang akkori pártfőtitkár megsiratta az egyetemistákat. Le is váltották. Janice, a trinidadi születésű hongkongi asszony három gyermeke közül az egyik orvos Londonban, a másik jogász egy nemzetközi tanácsadó vállalatnál. Cége az egyik legdrágább irodaházban működik. Második férjével, a hamburgi német Péterrel egy tikfabútor-kereskedést vezet. Az árut Indonéziából importálják, és föl sem merült bennük, hogy elhagyják a

városállamot. Pedig csak néhány szót tudnak kínaiul. Itt az angol az első nyelv. Legalábbis tavaly még az volt. Hasonlóan Makaóhoz, ahol viszont minden csak portugálul van kiírva. Ott jövőre esedékes a visszatérés, lehet, hogy már festik az új táblákat. Itt is az első teendő a múlt szimbolikájának eltüntetése. Amennyire nagy hangsúlyt helyeztek erre a britek, olyan kényesek rá az új hatalom letéteményesei is. Egyedül a Viktória-csúcsnál lévő magánház oldalában láttam koronás levélládát. Máshol mindet kicserélték. Akárcsak a zászlókat. Az átadás után csak a kínai csillagos és a hongkongi virágos zászló lobog. Egy, az ünnepségről készített festményt 23 millió hongkongi dollárért vett meg egy helyi ingatlanügynökség. Az élet nem áll meg. Az ötnapos ünnepség 13 millióba került. Az új hatalom megkezdte a „csónakos” vietnamiak és az illegálisan oda menekült kínaiak hazatelepítését.

Két hónap múlva, szeptember 12-én Pekingben összeült a XV. pártkongresszus. Csiang Cö-min azóta Teng nélkül is első a hetek között. Marad a reformpolitika és a relatív hongkongi függetlenség. Októberben már hivatalosan ünnepelték a Kínai Népköztársaság megalakulását. Elutazásunk előtt este a tévében kis forgó jel mutatta a tájfun haladását. Reggelre elromlik az idő, egyre erősödő szél fúj. A repülőtéren az autóbuszba szállás előtt kiosztják a hártavékony esőkabátokat. Ömlik és sűrű. Aki nem veszi föl a nejlont, az a Jumbo lépcsőjén bőrig ázik. Rágördülünk a kifutópályára, de nem kapunk felszállási engedélyt. Megérkezett és a Viktória-öböl felett tombol Viktor, a tájfun. Egy óra feszült várakozás a betonon. Végre felszállhatunk. Átláthatatlanul sűrű felhőben hasít a Boing 747-es, az óriásgép minden eresztékében recseg. A nagy ívű jobbkanyar végén vakító napfény térít magunkhoz a kábult szorongásból. Megúsztuk. Viktor Hongkongban kilenc ember halálát okozta. Közel ennyien haltak meg az újból föltűnt influenzavírustól. Csaknem másfél millió, vírushordozással vádolt baromfit irtottak ki. Vajon a világhírű madárpiac csiripelői megúszták-e? Tung Csi-hua kormányzó szerint lépésről lépésre vezetik majd be az általános választásokat. A szavazáson a képviselők egyharmadát választja az utca embere, a többit a kiválasztottak. A május 24-én megrendezett választásokon magas - 53 százalékos - részvétel mellett a Demokratikus Párt szerezte meg a parlamenti helyek többségét. Megúszták? A hongkongi lakmusz pillanatnyilag semleges kémhatást mutat. ZÉTÉNYI ZOLTÁN – A SZERZŐ FELVÉTELE